

Ing. arch. Jana Vinarčíková

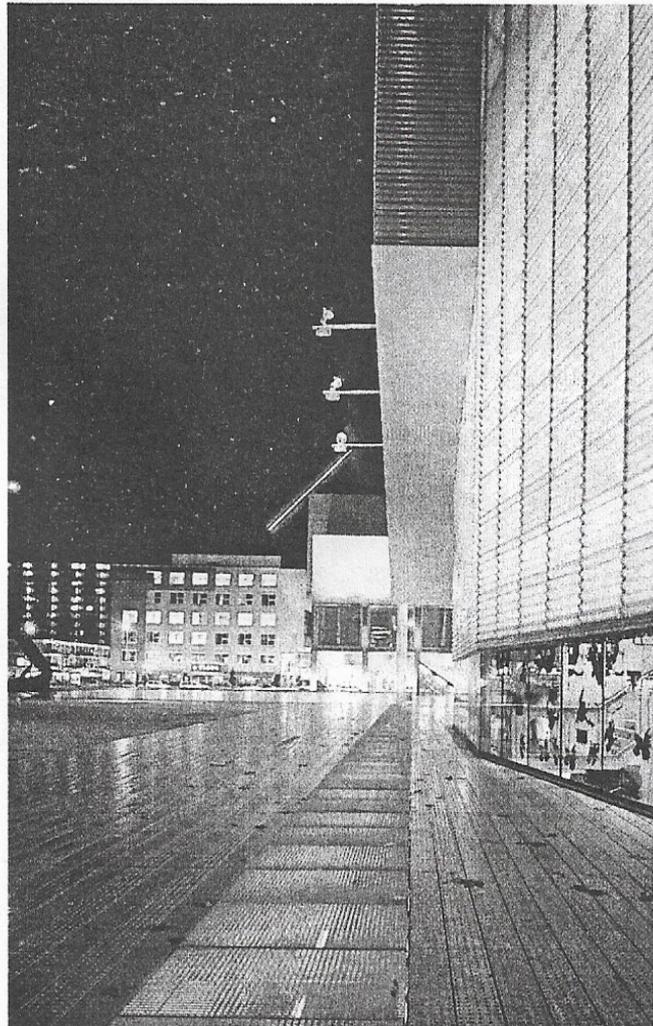
ARCHITEKTONICKÝ DIZAJN NA HRANICI MEDZI INTERIÉROM A EXTERIÉROM OBJEKTŮV

Pojem hranica - v gréčtine péras, zohrával významnú úlohu už v samotnom antickom Grécku. Priestorové ohraničenie sa tu nechá-palo iba ako miesto, kde sa niečo končí, ale súčasne ako miesto, kde niečo začína. Hra-nica vznikala všade tam, kde bolo niečo ohraničené, t.j. rozdelené a zároveň zjedno-tené /3/. V praktickom význame predstavovala „clonu“, za ktorou človek nachádzal úkryt a ochranu pred vonkajším prostredím a zároveň východisko pre ustavičný kontakt s ním.

V chápaní súčasnej modernej architektúry sa významným pomedzím medzi mikrosvetom interiéru a makrosvetom vonkajšieho urbán-neho prostredia stáva parter – prízemná zóna objektov. Vzťah medzi interiérom a exteriérom sa tu uskutočňuje prostredníctvom vertikál-nych i horizontálnych stavebných konštrukcií v tých najrozličnejších tvarových a iných prejavoch. Každá človekom umelo vytvorená „priestorová hranica“ sa podieľa sa na spolu-vytváraní tak vonkajšieho, ako aj vnútorného prostredia a stáva sa súčasťou obidvoch celkov. V hmotnom ponímaní sa na vytváraní medznej zóny v parteri podieľa samotná hmota objektov prostredníctvom obvodových stien a ostatné spolupôsobiace prvky parteru – pochôdzne plochy, prvky osvetlenia, prvky reklamy a informácie, prvky drobnej architek-túry atď. Každý z nich plní špecifické a ne-zameniteľné poslanie.

Hmota parteru objektov

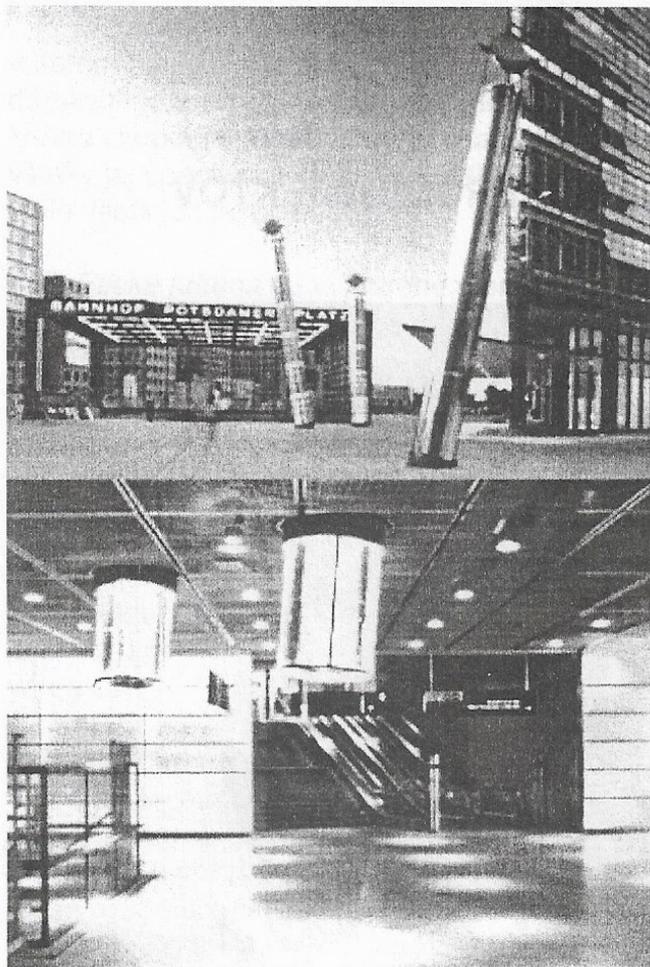
V celkovej architektonickej koncepcii riešenia hmoty parteru zohráva významnú úlohu skutočnosť, či sa jedná o kompaktný predeľ, t. j. o konštrukciu z plných resp. iba čiastočne perforovaných stien alebo o opticky „odľahčenú“ skeletovú konštrukciu s transparentnými stavebnými výplňami. Alternatívou k predchádzajúcim dvom možnostiam je kombinácia obidvoch systémov. V polohe tvorby tektoniky priestoru sa hmota parteru následne prejavuje ako hmota „otvárajúca sa“ smerom k vonkajšiemu

Detail fasády a spevnených plôch na námestí Schouwburgplein v Rotterdame. Ateliér West, 1996

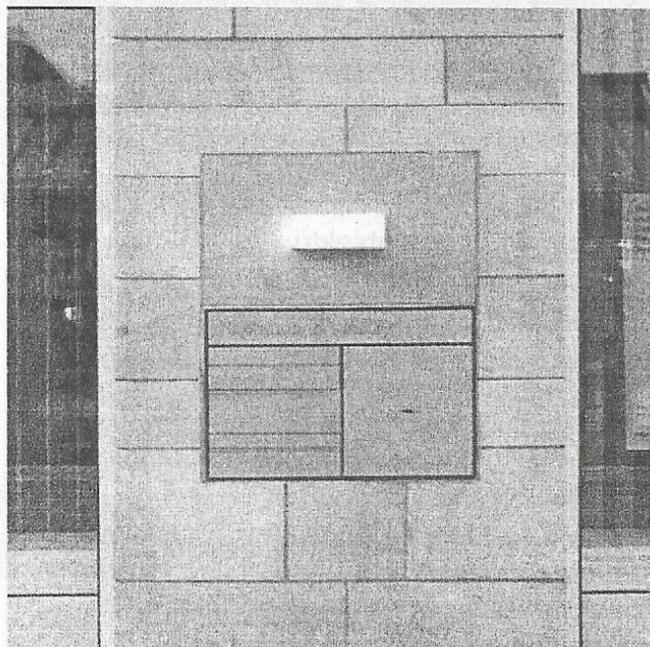
prostrediu alebo ako hmota „uzatvárajúca“ sa smerom do vnútra objektu.

Realizácia „hraničnej línie“ prostredníctvom plných stien predpokladá adekvátne spracovanie povrchových úprav stien, dokonalé realizovanie dizajnu stavebných otvorov (okná, vstupné portály, výklady atď.) a ich zatieňovacích systémov. Z hľadiska optického vnemu pozorovateľa sa tu stáva dominantným tektonika stavebných otvorov, priestorové i výtvarné členenie steny, materiál - jeho farebnosť, spôsob povrchového spracovania a spôsob osvetlenia. Základným cieľom vytvárania „uzavretej formy“ je snaha o dosiahnutie intimity

Prepojenie interiérovej a exteriérovej architektúry prostredníctvom heliobusov zabezpečujúcich sprostredkovanie prirodzeného denného svetla – Postdamer Platz, Berlín, Nemecko.

a introvertného charakteru vnútorného prostredia. Takáto forma prináleží predovšetkým funkcii bývania, vybraným typom služieb a pod.

Zabudovaný informačný panel so svietidlom v blízkosti domového vstupu.)

Použitím skeletového konštrukčného systému so sklenenými resp. perforovanými výplňami (sklo, plasty, mreže, slnolamy a pod.) dochádza ku vzájomnému optickému prelínaniu medzi interiérom a exteriérom objektov. Skeletová konštrukcia poskytuje vysoké možnosti variability tak z hľadiska tvorby vnútorného priestoru ako i z hľadiska tvorby uličnej fasády. Pozornosť užívateľa sa okrem dizajnu samotných prvkov parteru v značnej miere sústreďuje i na interiéry priestorov za touto umelo vytvorenou „optickou clonou“. Naopak, zvnútra interiéru sa naskytá možnosť priehľadu do vonkajšieho prostredia. Opticky odľahčená „otvorená forma“ je charakteristická predovšetkým pre prevádzky verejného interiéru, t.j. obchodné a reštauračné prevádzky, vybrané typy služieb, expozitúry bánk, poisťovní a pod.

V architektonických riešeniach parteru sa často stretávame s kombináciou oboch foriem.

K výtvarne atraktívnym riešeniam patrí v súčasnosti uplatňovanie opticky odľahčených skeletových foriem, pričom funkciu optického filtra pred nežiadúcimi zrakmi okolia preberajú technicky dokonalé druhy zatieňovacích systémov – samostatne ovládateľné posuvné clony, žalúzie, rolety, slnolamy, a pod. Moderné zatieňovacie systémy ponúkajú okrem svojej primárnej funkcie zatienenia aj možnosť výtvarnej zmeny resp. „svetelnej flexibility“ fasády v závislosti od vplyvov prirodzeného osvetlenia.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že pri navrhovaní hmoty parteru objektov je potrebné klásť dôraz tak na celkovú koncepciu riešenia ako i samotný dizajn jednotlivých prvkov. Pozitívne sú najmä také riešenia, v ktorých cítiť snahu o vzájomnú súhru stavebnej konštrukcie s architektonickým detailom, t.j. realizácia architektonicko-stavebných prvkov tvarovo vyúsťujúcich do adekvátneho dizajnerskeho diela.

Obvodové konštrukcie objektu však neplnia iba funkciu optického predelu. Ich významná úloha spočíva takisto v zabezpečení ochrany voči vplyvom počasia, v zabezpečení ochrany voči nežiadúcemu vnikaniu cudzích osôb a predmetov, v ochrane majetku a pod. Voľba materiálov a spôsob stavebno-technického realizovania obvodových stien úzko súvisí aj so snahami o dosahovanie čo najmenších energetických strát a následne so zlepšením ekonomických ukazovateľov objektu.

Prvky parteru a ich architektonický výraz.

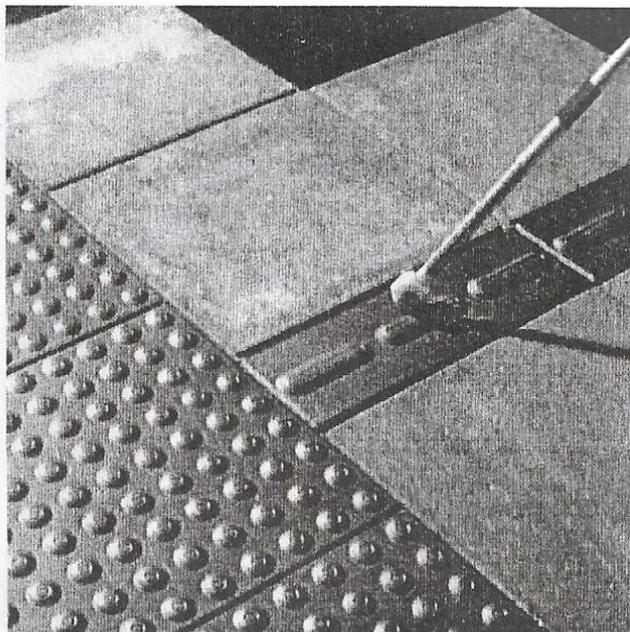
Základným predpokladom tvorby zodpovedajúceho dizajnu prvkov je dodržiavanie pravidiel z hľadiska ich začlenenia prvkov do existujúceho prostredia, rešpektovanie historicko-umeleckých daností a pôvodu mestskej štruktúry, kultúrno-spoločenských hodnôt historickej architektúry, spôsobu zástavby, zohľadnenie kompozično-priestorových daností a funkcie územia. /4/ V procese navrhovania je takisto veľmi dôležitá správna voľba výrazových prostriedkov a následne tvorba prvkov na patričnej výtvarnej úrovni zodpovedajúcej ich hierarchickému postaveniu k hodnotám výtvarného prostredia. Z hľadiska vnímania človeka zohráva v rovine parteru významnú úlohu spomínané tektonické členenie hmoty ako i samotný dizajn stavebných konštrukcií a všetkých súvisiacich prvkov parteru.

Pri voľbe materiálov sa treba okrem estetických kritérií zaoberať aj ich fyzikálnymi vlastnosťami a parametrami. Parter je prostredím, ktoré nie je alebo je iba čiastočne chránené voči vplyvom počasia. Všetky zvolené materiály musia spĺňať podmienku odolnosti voči poveternostným vplyvom – vetru, snehu, dažďu, slnečnému žiareniu, vysokým a nízkym teplotám, atď. Zvolený materiál má zabezpečovať dostatočnú trvanlivosť prvkov, primeranú odolnosť voči vandalom, dostatočnú stabilitu, pevnosť, tuhosť a pod.

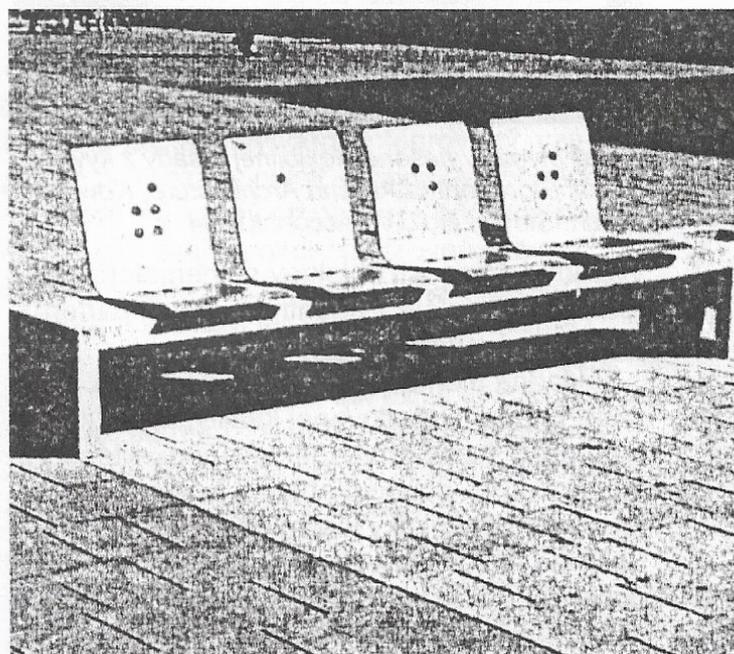
Významnú úlohu pri voľbe materiálu plní aj výrazové pôsobenie toho ktorého materiálu. Veľmi dôležitý je tu spätný vzťah medzi tvarovým a materiálovým ponímaním prvkov – tvar by mal byť pravdivým odrazom použitého materiálu, adekvátnym vyjadrením jeho prirodzenej alebo umelej podstaty

Integrálnou súčasťou tvorby parteru a dôležitým faktorom tvorby jeho obrazu je farba. Farebnosť sa vysokou mierou podieľa na vytváraní prehľadnosti, čitateľnosti a vytváraní celkovej atmosféry prostredia, podieľa sa na vytváraní nálad a pocitov človeka.

Subjektívne farebné pociťovanie ovplyvňuje vnímanie veľkosti plôch, objemov ako aj tvarové chápanie predmetov. Zmenou farebného ponímania môžeme ovplyvňovať tak výzor samotného predmetu ako i priestoru ako celku. Podobne ako v prírode i v parteri farba nepôsobí sama o sebe, ale je ovplyvňovaná existujúcim okolím a prvkami v ňom existujúcimi. Výsledné vnímanie farby je zmesou pocitov vznikajúcou na základe vnímania farieb širšie-

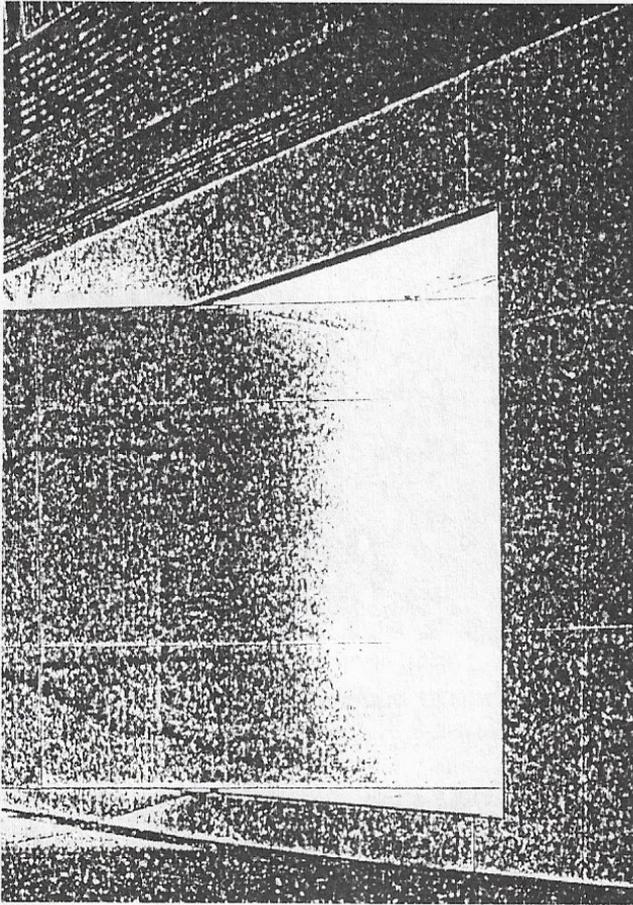
Modulový dlažobný systém Pictoform pre nevidiacich vyrábaný na báze kovu, betónu a keramiky, dizajn: Krud Holsher, Charlotte Skibsted, Dánsko

Lavička s použitím Braillovoho písma, Wiener Neustadt, Rakúsko

ho okolia. Farebné vnímanie predmetov preto nikdy nemožno hodnotiť individuálne, ale vždy ako výslednicu všetkých súvislostí a vplyvov prostredia. Pri voľbe farebnosti jednotlivých prvkov parteru je potrebné rešpektovať farby existujúceho umelo vytvoreného i okolitého prírodného prostredia.

Na zabezpečovaní plynulej prevádzky, zvyšovaní bezpečnosti prostredia, uľahčovaní orientácie, dosahovaní požadovanej atmosféry, potláčaní resp. zdôrazňovaní významu

Detaili atypicky riešenej flexibilnej fasády z kyvných platní, Storefront of Art and Architecture, New York, dizajn: Steven Holl, Vit Acconci, 1994

výtvarnej účinnosti objektov sa nemalou mierou podieľa ďalšie z prioritných médií parteru – prirodzené a umelé svetlo.

Základná úloha osvetlenie parteru spočíva v zabezpečení požadovanej kvality, intenzity a farebnosti svetla pri rešpektovaní okolitého prostredia, t.j. pozadia objektu a celkovej svetelnej charakteristiky jestvujúceho prostredia. Správne riešené osvetlenie MI má užívateľovi poskytovať zrakovú pohodu, pozitívne ovplyvňovať jeho duševný stav a vyvolávať v ňom pocit pokoja a harmónie. Základným cieľom riešenia je odstránenie nežiadúcej zrakovej únavy užívateľa, čo sa okrem iných prostriedkov dosahuje i akcentovaním významovo a kompozične dôležitých bodov parteru.

V súvislosti s tvarovým riešením prvkov sa do popredia nevyhnutne dostávajú pojmy ako identita, identifikácia, orientácia a sémantickosť, čiže znakovosť prvku. Pod pojmom identifikácia rozumieme kladenie dôrazu na vlastnosti, t.j. charakter, formu prvku. Identifikácia resp. stotožňovanie predstavuje určitý individuálny emotívny vzťah, pocit angažovanosti ku konkrétnemu miestu – realizovanie sa, potvrdzovanie sa v danom prostredí.

Identita alebo totožnosť vzniká uplatňovaním vlastností typických pre danú lokalitu. Identita znamená uvedenie si tradície, v ktorej je obsiahnuté historické vedomie človeka. /3/ Najmä v historických jadrách miest je nutné rešpektovať znaky určitej špecifickej zvláštnosti, ktoré nemusia byť prezentované iba celkovou architektúrou objektu, ale takisto prostredníctvom architektonického riešenia detailov a dizajnu prvkov drobnej architektúry.

V praxi niekedy zaznamenávame verné aplikovanie historických či regionálnych motívov. Prvky historizujúceho výrazu však majú tendenciu pôsobiť nepríťažlivo, pričom o dizajne ako takom tu nemožno hovoriť vôbec. Úlohou súčasných tvorcov – dizajnérov je preto potrebné nachádzať nové, architektonicky primerane zvládnuté prvky, ktoré budú obsahovo i vizuálne kontinuálne včlenené do mestského prostredia. Uvedomelé podporenie významu miesta prostredníctvom dizajnu prvkov parteru môže značne napomôcť k dosiahnutiu autenticity prostredia.

Jedným z nevyhnutných predpokladov kladného pôsobenia hmotného prostredia na človeka je lahkosť priestorovej orientácie. Pokiaľ sa pojem identifikácie zameriava na dominanciu časovej dimenzie, pojem orientácie kladie dôraz na priestorové vzťahy, t.j. priestorové usporiadanie – radenie jednotlivých komponentov parteru. /3/ Jedine prevádzkovo a tvarovo premyslené riešenia jednotlivých priestorových komponentov parteru umožňujú tvorbu na patričnej výtvarno-estetickú úroveň. Základným cieľom architektonického riešenia priestoru v medznej línii medzi interiérom a exteriérom má byť preto dosiahnutie optimálneho objemu informácií a zabránenie pocitu presýtenosti a unavenosti návštevníka ako výsledku nadsadeného toku informácií.

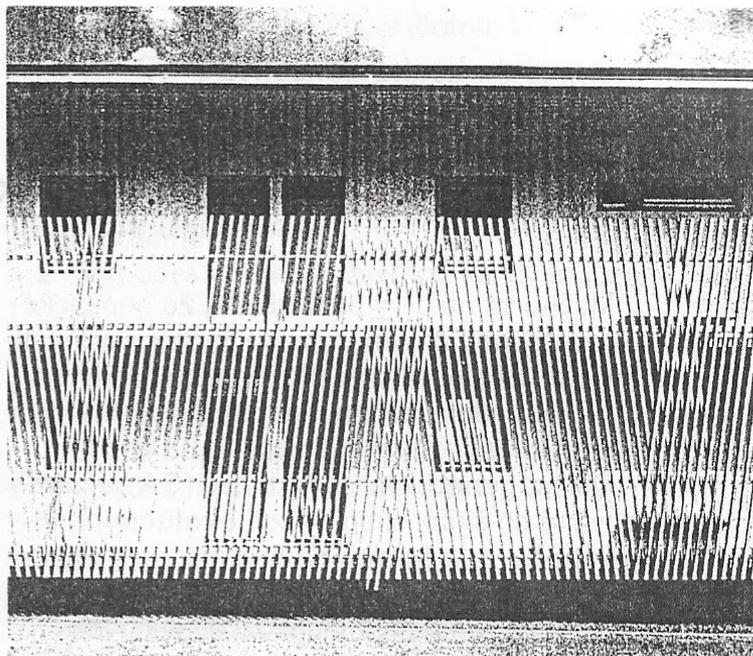
Dôležitým faktorom v procese navrhovania prvkov parteru je sémantickosť, čiže znakovito vyjadrený obsah pretransformovaný do architektonického jazyka resp. formy. Každý architektonický prvok ako celok alebo ako detail z vybraného celku má schopnosť pôsobiť ako znak. V hraničnej línii medzi interiérom a exteriérom dochádza ku permanentnému obohacovaniu foriem a zväčšovaniu ich rozmanitosti a z tohto dôvodu tu sémantickosť plní veľmi významnú úlohu. Úloha informácie, ktorú daný prvok sprostredkúva by mala zodpovedať primárnemu cieľu praktickej orientácie v danom hierarchickom systéme priestorov. /6/

Dizajn prvkov parteru môže mať charakter individuálnej alebo sériovej – priemyselnej výroby. Pri návrhu *unifikovaných prvkov* je dôležité nájsť adekvátneho výrazu týchto výrobkov pri zachovaní ich univerzálneho využitia v odlišných a rôznym spôsobom riešených typologických druhoch parteru. Pokiaľ sú umelé prvky dotvorenia priestoru unifikované, mala by to byť unifikácia s rozsiahlym tvarovým sortimentom, umožňujúca variantnosť skladby s predpokladmi vyššej priestorovej flexibility a univerzálneho využitia v priestoroch rôzneho charakteru. Pri *individuálnej tvorbe* prvkov často dominuje jedinečnosť a neopakovateľnosť návrhu nesúca pečať samotného tvorcu.

Pri navrhovaní hmoty parteru a dizajnu jeho prvkov je potrebné uplatňovať diferencovaný prístup a to tak v smere horizontálnom ako aj vertikálnom. Vo *vertikálnom smere* si je nutné uvedomiť významovú hierarchiu parteru vo vzťahu k celému objektu, pričom parter má v prevažnej miere dominantné postavenie. V *horizontálnom smere* dominuje vnútorná funkčná náplň objektu. Za predpokladu integrácie viacerých funkcií vzniká potreba existencie odlišného architektonického výrazu integrovaných funkčných objemov, čo musí nachádzať svoj odraz v riešení prízemnej hmoty objektu, ako i priestoru v bezprostrednej väzbe na daný objekt. Hierarchizácia výrazových prostriedkov pre obsahovo diferencované integrované funkcie parteru je jedným z nevyhnutných predpokladov kvalitného riešenia. Architektonické stvárnenie parteru má zabezpečovať dostatočnú informáciu o existujúcom obsahu diela, má byť pravdivým odrazom a vyjadrením vnútornej funkcie.

Pre adekvátne určenie výrazu ako odrazu určitého obsahu je potrebné stanoviť významovú hierarchiu prvkov v danom kompozičnom celku. To znamená vyšpecifikovanie súčastí, ktoré sú v danom priestore dominantné a súčastí, ktoré majú doplňujúci charakter. Pre tvorivý zámer tvorby mestského parteru je rozhodujúce, ktorú funkciu priestoru uprednostníme, ktorú potlačíme, a zároveň samotný vzájomný vzťah medzi jednotlivými funkciami. Pri situovaní a navrhovaní prvkov je potrebné dotvárať vnemové hodnoty parteru, zohľadňovať kritériá estetičnosti, prehľadnosti, orientácie, bezpečnosti, a zároveň rešpektovať jestvujúce danosti a charakteristiky konkrétneho typologického druhu objektu.

V prípade združovania prvkov je potrebné

Drevená clona na hranici medzi interiérom a exteriérom. Pavlačový viacúčelový dom v Horažďoviach, AP ateliér, 1998.

vytvárať určitý štrukturálny systém zabezpečujúci primerané množstvo a druh požadovaných funkcií. Prvky musia byť volené a situované tak, aby vytvárali integrovaný, vzájomne previazaný celok – modelový poriadok, v ktorom má každý prvok svoje prioritné postavenie, plní svoju funkciu a zároveň vytvára logické vzťahy s ostatnými prvkami a časťami priestoru. Pretože tak, ako existuje spätná väzba medzi priestorovou a sociálnou organizáciou ľudských obydlií, tak existuje interaktívna väzba medzi radením prvkov a organizáciou života ľudí na hranici medzi interiérom a exteriérom – v parteri objektov.

Použitá literatúra:

- /1/ Ivanová, A.- Šalingová, M.- Maníková, Z.: Slovník cudzích slov. Bratislava, SPN, 1979
- /2/ Havaš, P. a kol.: Architektonizácia, estetizácia a humanizácia uličného interiéru CMZ. Výskumná úloha VÚ 06 /1991 - I.G / A. Bratislava, FA STU, 1993
- /3/ PAUER, J.: Zmysel domu, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 1997
- /4/ Trnkus, F.: Urbanistická kompozícia I. Bratislava, Edičné stredisko SVŠT, 1983
- /5/ Vallaster Mang, B.: Chancen und Risiken innerstädtischer Freiraumgestaltung. Perspektiven N.8
- /6/ Vinarčíková, J.: Parter polyfunkčného domu, dizertačná práca, FA STU, Bratislava, 1995